

زندگی تربیت یک در جنبه کار و منزلت

دکتر علی قائمی

وظیفه دارد آدمی را از همان آغاز به گونه‌ای پروراند که او وارد بازار کار شود و به رفع نیازی از فرد و جامعه بپردازد. در یک جامعه مدنی، نیازها متعدد و رفع آن‌ها محتاج به کسب تخصص در درجات متفاوت است. انسان‌ها از همان آغاز زندگی و به تناسب وسع و ظرفیت خود باید مسئولیت را پذیرا شده، به تمرین و کسب مهارت در آن اقدام کنند تا لایق عضویت در جامعه مورد نظر شوند.

در این امر خانواده را یک وظیفه است و مدرسه را وظیفه‌ای دیگر و جامعه را وظیفه پیگیری و تعقیب وظایف این دو مؤسسه. در این مقاله به ذکر و تشریح موارد فوق می‌پردازیم، با بیان این فرض که احدی حق ندارد تنها مصرف کننده باشد، مگر در آن گاه که به واقع عاجز از انجام دادن یک کار یا مسئولیت باشد، مثل طفلی شیرخوار، انسانی معلول، پیری فرتوت و ...

درخانه

بایه تربیت شغلی و اقتصادی در خانه گذارده می‌شود. این که فرزند ما عزیز و محبوب والدین است، جای بحث و سخنی نیست، اما او از حدود ۲-۳ سالگی قادر به انجام دادن مسئولیتی در محیط خانه است. او می‌تواند برای ناهار یا شام سفره را بگستراند، قاشق و لیوان را بر سر سفره حاضر کند، به گلدانی آب بدهد، برای مرغ‌ها دانه بپاشد، بالش خود را کشان کشان به

مقدمه

از مباحث مهم حیات انسان، مسئله کار و تولید، یا در عبارت علمی آن، اقتصاد است. اقتصاد را علم بررسی روابط تولید و توزیع و مالکیت و مصرف ذکر کرده اند؛ اگر چه برای آن تعریف‌های متعدد و متنوع دیگری هم وجود دارد. نقش اقتصاد در زندگی انسان چندان مهم است که برخی از مکاتب (مارکسیسم) آن را زیربنای همه امور انسان از افکار و فلسفه‌ها و مذہب و ادبیات و هنر و ... خوانده‌اند و کوشیده‌اند همه امور و حوادث زندگی انسان در طول تاریخ، از جنگ و صلح، باورها و اعتقادات را بر آن اساس توجیه کنند.

از نظر علمای اسلام (چون شهید مطهری) اقتصاد زیربنا نیست، ولی کم‌بنایی هم نیست، زیرا بسیاری از انسان‌ها را تا مرز کفر و ایمان سیر می‌دهد. این سخن معروف از پیامبر است که فرمود فقر ممکن است آدمی را به کفر بکشاند (نهج الفصاحه) و در آن جا که توان تحمل آن و عدم تزلزل آدمی در برابر آن مطرح باشد، مایه فخر و مباهات است: الفقر فخری (پیامبر ص، درج و گهر).

وظیفه دستگاه تربیت

دستگاه تربیت به معنای عام آن (خانه، مدرسه و اجتماع)،

و سرعت انجام کارشان، اداره برنامه صبحگاهی، حتی تشکیل مزرعه نمونه در روستاها، سبزی کاری و گل کاری، کمک به پدر در مزرعه، بردن غذا برای او در هنگام ظهر، میوه چیدن، جعبه سازی برای میوه‌ها، ساختن اشیای زینتی، آموزش‌های خاص برای دختران، چون گلدوزی، بافندگی و ...

در جامعه

مشاغل متعدد و متنوعی در جامعه وجود دارد که حتی در روزها و ساعات فراغت، ایام تعطیل، به‌ویژه در تابستان، می‌توان به آن‌ها پرداخت. حتی می‌تواند که در دوره تابستان، هفته‌ای یک نیم‌روز، کودکان از کلاس چهارم به کاری مشغول شوند. در دبیرستان هفته‌ای یک روز و در دانشگاه هفته‌ای حدود دو روز به کاری مشغول شوند که مربوط به رشته تحصیلی آنان است. در این عرصه حتی می‌توان به کارهای فنی، تولیدی، کار در معدن، کشاورزی، بهداشت، کارهای هنری، انجام پروژه‌های فردی یا جمعی، کار در کشتزار، کار در مغازه‌های گوناگون و ... پرداخت. از نظر ما دلیلی ندارد که فردی در مدرسه یا دانشگاه دائماً درس بخواند یا دانشجو فقط اوقات خود را در کلاس درس بگذراند، زیرا همه کارها و برنامه‌ها برای آن است که او وارد بازار کار شود و تولید و درآمدی داشته باشد.

شرایط لازم

برای پرورش شغلی و حرفه‌ای ما را نیاز به شرایطی است که اهم آن‌ها عبارت‌اند از:

- ۱- آشنایی به حرف و مشاغل که این امر از راه مشاهده‌ها، آموزش‌ها، تشریح‌ها و بیان‌های تفصیلی معلمان و مربیان و در مواردی هم صاحبان مشاغل میسر است و این مسئله‌ای مهم است که تحول کار و توسعه فنی و علمی را به دنبال دارد (ص ۹۲، مراحل تربیت، موریس دبس).
- ۲- استعداد و هوش لازم که آن مربوط به اجرای تست‌هاست. شما می‌دانید که هر شغلی نیازمند به درجه هوشی معینی است. مثلاً برای خلبانی حداقل ۱۳۵ درجه هوشی لازم است. در حالی که برای شغل رفتگری ۱۰۰ درجه هوشی کافی است. البته نقش استعدادها نیز در موفقیت شغلی مؤثر است.

محل خواب آورد، پتوی خود را روی زمین بکشد تا بر آن استراحت کند و ...

والدین باید در قالب محبت‌ورزی، تشویق و مرحبا گفتن و خواستن کار و مسئولیت از کودک، دست او را به کار آشنا کنند. شاید او درست نتواند سفره‌ای بهن کند، هر گوشه آن را که بگیرد، گوشه دیگری از آن کج و معوج می‌شود، ولی بالاخره در انجام دادن آن مهارت خواهد یافت.

در مدرسه

مدرسه می‌تواند مرکزی برای تمرین کار و اشتغال و حتی آموزش حرفه و شغلی باشد. در دبستان به موارد افراد هر کلاس می‌توان شغل و مسئولیتی را تراشید، مثل مبصری، نظافت دانش، آوردن دفتر حضور و غیاب، ردیف کردن میزها، وارد کردن نمره‌ها در دفتر. معدل‌گیری نمرات برای تعیین رتبه‌های شاگردان در هر هفته، خواستاری مسئولیت حفظ و انتظامات در حیاط مدرسه و ... که البته این مسئولیت‌ها باید در هر هفته برای افراد تغییر کند.

در سطوح راهنمایی و دبیرستان می‌توان علاوه بر موارد فوق به کارهای دیگری اقدام کرد، مثل آموزش حرفه در ساعاتی معین، برگزاری مراسم جشن‌ها و سوگواری‌ها، تهیه مواد آموزشی، سرپرستی گروه درسی شاگردان ضعیف‌تر، کمک به مدیر و ناظم و مسئول تربیتی در حسن

آن است (مکاسب شیخ،) یا اگر چاهی حفر کند و درختی بکارد، محصول آن را مالک است .

آدمی در ازای تولیدی که می کند یا مزدی که به دست می آورد، مالک آن است و برای او حق مصرف به دست می آید که البته این مصرف تحت ضوابط و شرایطی است .

در مصرف

درآمدی که به دست می آوریم، از آن ماست، ولی مصرف آن مشروط است. این مسئله را باید از همان دوران خردسالی به کودک تفهیم کرد. مصرفها به صورت زیر روا نیست :

۱- اسراف : و آن مصرف بیش از حد نیاز است. اگر غذایی خوردیم و سیر شدیم و دو سه قاشق غذا زیاد آمد، خوردن آن اسراف و مورد نهی قرآن است .

۲- تبذیر: و آن به معنی ریخت و پاش است. اگر با ۲۰۰ گرم نان سیر می شویم، ولی ۲۵۰ گرم نان خریده ایم، ۵۰ گرم اضافی را یا باید به نیازمندی داد یا باید برای مصرف بعدی ذخیره کرد. دور ریختن آن تبذیر است و تبذیر کننده همدست شیطان . سببی را به کودک داده اید، او حق ندارد نیمی از آن را بخورد و بقیه را به دور اندازد.

۳- اقتار : خست به خرج دادن و زندگی بخور و نمیر داشتن است ، در حالی که ما را توان مصرف معتدل است .

۴- اتواف: ولخرجی و عیاشی و صرف مال در راههای غیر ضرور است که در اسلام مجاز نیست .

۵- اقتصاد: میانه روی در مصرف است، به گفته سعیدی :

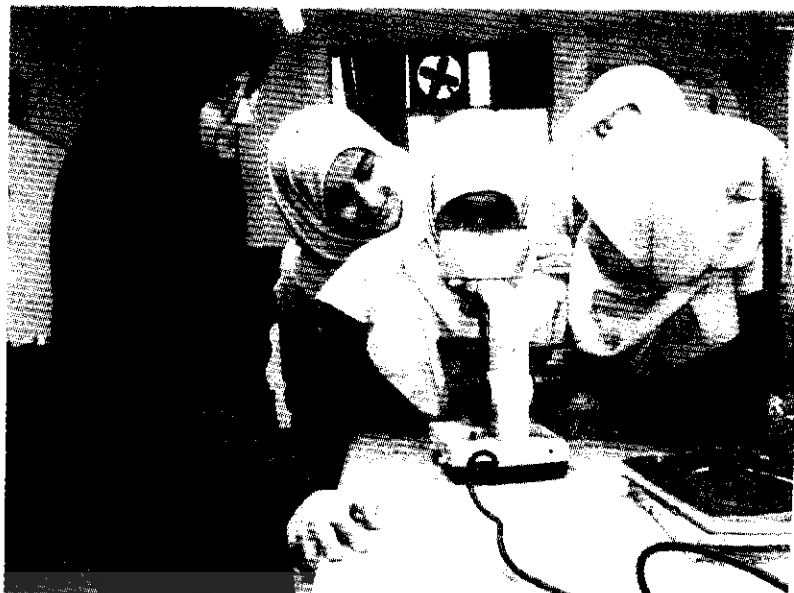
نه چندان بخور کز دهانت برآید

نه چندان کسه از ضعف جانت برآید

۶- قناعت: و آن کم مصرف کردن نیست، بلکه درست و بجا مصرف کردن و اندازه داری در آن است .

در گذران اوقات

هر انسانی ممکن است ساعات و دقایقی از عمر را در شبانه روز یا در هفته زیاد آورد . برای کودکان و نوجوانان ضروری است که آنان را به کارهایی واداریم که حاصل آن رشد فکر، توسعه مهارت و زمینه سازی برای ساختن یک شیء مفید باشد، مثل جعبه سازی، قاب عکس سازی، صحافی، جلد سازی، نوشتن مقاله، تنظیم مقالات، خلاصه کردن کتاب، کارهای هنری، بافتن پارچه یا زنبیل و ... که هر یک از آنها سببی برای رشد حرفه ای است (در این عرصه بیش از ۱۵۰ کار را می توان انجام داد - به کتاب تربیت و سازندگی، تألیف نگارنده مراجعه شود).

۳- رغبت، که آن نیز عاملی بسیار مهم در گزینش شغل و موفقیت در آن است. ممکن است فردی استعداد فوق العاده ای در یک شغل داشته باشد. ولی نسبت به آن بدون رغبت باشد. وضع چنان است که گویی او را برای شغل دیگری آفریده اند. بدین سان او را باید به همان شغل مورد رغبت واداشت (سفینه البحار، ماده یسر).

۴- مهارت: برای موفقیت در شغل باید مهارت پیدا کرد و این امر در سایه تمرین و تکرار حاصل می شود (غرض از مهارت، تسدی، تیزی، چابکی و انجام دادن کار به صورت سریع و دور از خطاست).

الزامات شغلی

از همان دوران خردسالی باید فرد را در شغلی متعهد و ملتزم کرد و این امر در سایه آموزش، ارائه مدل، تذکر مکرر و خواستن هاست، مثل التزام به :

مشروعیت یک شغل، پای بندی به ضوابط اخلاقی، توجه به نیازهای فرد و جامعه، محکم کاری در کار که رسول خدا (ص) زیاد بر آن پای می فشرد (نهج الفصاحه)، یقین داری به صحت عمل و انجام وظیفه که عنی (ع) فرمود: آن کس که به امری یقین کند، زیاد در آن خواهد کوشید (غررالحکم)، هماهنگی با دیگران، احترام به مسال و مالکیت دیگران، تأکید بر میثاق اجتماعی، توجه به ارزشها و مقدسات و...

در تولید و مالکیت

در همان آغاز زندگی باید به فرد تفهیم شود کسی که تولید می کند، درآمد آن و مالکیت آن از آن اوست و هم چنین است احیاء، کشفها، ابداعات، اختراعات و ... بیش از ۱۴۰۰ سال قبل رسول خدا (ص) فرمود هر کس زمین مرده ای را احیا کند. مالک